

Kirje

29.4.2026

VN/25987/2023

VN/25987/2023-OKM-647

Jakelussa mainittu

Opetus- ja kulttuuriministeriön lausunto

Sosiaali- ja terveysministeriö on pyytänyt opetus- ja kulttuuriministeriöltä lausuntoa hallituksen esityksestä tartuntatautilaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

[Opetus- ja kulttuuriministeriö kiittää mahdollisuudesta lausua ja lausuu seuraavaa.](#)

Yleiset huomiot

Opetus- ja kulttuuriministeriö esittää, että sivistykselliset oikeudet tulisi huomioida paremmin esityksen jatkovalmistelussa. Viranomaisten tulisi ottaa huomioon sivistyksellisten oikeuksien toteutuminen osana kokonaisharkintaa, jossa rajoitustoimenpiteitä valmistellaan ja tästä tulisi säätää erikseen.

Opetus- ja kulttuuriministeriö kiinnittää huomiota siihen, että esityksessä rajoitustoimenpiteiden valmistelu ja päätöksenteko nojaavat pääosin lääketieteelliseen ja epidemiologiseen asiantuntijatietoon. Vaikka tämä on tartuntatautilain tarkoitus huomioon ottaen perusteltua, esitys ei riittävästi tunnista koulutuksen ja tutkimuksen näkökulmasta sitä, että rajoitustoimenpiteiden vaikutukset kohdistuvat laajasti myös sivistyksellisiin oikeuksiin, oppimiseen, tutkimuksen edellytyksiin sekä tieteen vapauteen.

Pandemiatilanteet ja muut vakavat terveydenhuollon häiriötilanteet aiheuttavat merkittäviä ja osin pitkäkestoisia vaikutuksia koulutusjärjestelmään, opiskelijoiden ja henkilöstön hyvinvointiin, tutkimustoiminnan jatkuvuuteen sekä yhteiskunnan osaamis- ja innovaatiopohjaan. Näiden vaikutusten arviointi edellyttää lääketieteellisen tiedon ohella monitieteistä tutkimustietoa, mukaan lukien kasvatustieteellinen, yhteiskuntatieteellinen, taloustieteellinen, käyttäytymistieteellinen ja oikeustieteellinen tutkimus. Esityksessä ei ole riittävästi arvioitu, millä tavoin korkeakouluissa ja tutkimuslaitoksissa tehtävää tutkimusta hyödynnetään rajoitustoimenpiteiden valmistelussa, välittömässä vaikutusarvioinnissa, oikeasuhtaisuuden ja välttämättömyyden punninnassa ja jälkikäteisessä arvioinnissa.

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Opetus- ja kulttuuriministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 29
00023 Valtioneuvosto

Meritullinkatu 10
Helsinki

0295 16001
+358 295 16001

kirjaamo.okm@gov.fi

Opetus- ja kulttuuriministeriö pitää tärkeänä, että jatkovalmistelussa selkeytetään menetteilyjä, joilla koulutusta ja tutkimusta koskevaa monitieteistä tutkimustietoa kytketään systemaattisesti päätöksenteon tueksi silloin, kun toimenpiteet kohdistuvat oppilaitoksiin, korkeakouluihin tai tutkimusympäristöihin. Tämä tukee päätöksenteon tietopohjan vahvistamista, perusoikeuksien asianmukaista huomioon ottamista sekä sääntelyn hyväksyttävyyttä ja ennakoitavuutta.

Liittyen ehdotukseen tartuntatautilain 17 § 2 momentiksi, opetus- ja kulttuuriministeriö kiinnittää huomiota, että ehdotettu sääntely tukee perustellusti ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen asemaa osana kansallista asiantuntijajärjestelmää. On tärkeää, että valvontaviranomaisella on mahdollisuus hyödyntää ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen tutkimus- ja erityisasiantuntemusta mikrobiologisen laboratoriotoinnin arvioinnissa erityisesti tilanteissa, joissa toiminta perustuu tutkimuslähtöisiin tai uusiin menetelmiin. Ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen asiantuntijarooli tulee kuitenkin nähdä osana tutkimusjärjestelmän vaikuttavuutta ja huoltovarmuutta, ei pelkästään hallinnollisena tukena kuten esityksessä esitetty.

Opetus- ja kulttuuriministeriö esittää, että hallitukseen esityksessä kuvattaisiin selkeämmin ehdotukset ja niiden vaikutukset oppilaisiin, opiskelijoihin, sekä varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen, lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen järjestämiseen ja korkeakouluihin. Erityisesti korkeakoulutuksen osalta tulisi huomioida kansainvälisyyden ja liikkuvuuden vaikutukset, kuten esimerkiksi kansainvälisten opiskelijoiden rokotukset.

Yksityiskohtaiset huomiot

Opetus- ja kulttuuriministeriö kiinnittää huomiota esityksen ehdotukseen säätää tilojen ja toiminnan väliaikaisesta rajoittamisesta ja kieltämisestä vakavissa terveydenhuollon häiriötilanteissa. Opetuksen järjestämisen kannalta tämä tarkoittaa sitä, että esiopetuksen toimipaikkoja ja kouluja voitaisiin sulkea. Esityksessä on todettu (s. 193), että *”Tämä tarkoittaisi käytännössä etäopetukseen siirtymistä.”* ja *”Tällöin opetus voitaisiin järjestää muilla tavoin.”* Esityksessä ei kuitenkaan ole arvioitu, mitä vaikutuksia tartuntalain nojalla tehtävällä koulujen sulkemisella käytännössä olisi ja millaisia lainsäädännöllisiä toimenpiteitä se edellyttäisi. Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa myös, että perusopetuslaki ei mahdollista etäopetukseen siirtymistä tai opetuksen järjestämistä muulla tavoin tilanteissa, joita tässä esityksessä käsitellään. Näin ollen esityksessä tulisi käsitellä tätä asiaa tarkemmin tai vähintäänkin todeta se, etäopetukseen siirtyminen tai opetuksen järjestäminen muilla tavoin edellyttäisi valmiuslain käyttöä.

Ehdotetut säännökset hygieniatoimista sekä tilojen käytön ja toiminnan rajoituksista ja kieltämisestä on määritelty soveltamisalaltaan yleisemmiksi kuin voimassa olevan tartuntatautilain 58 § ja covid-pandemian aikana väliaikaisesti voimassa olleet ns. kirjainpykälät. Tämä mahdollistaa paremmin sen, että toimenpiteet ja rajoitukset kohdistuvat tasapuolisesti eri toimialoihin. Covid-pandemian aikana esimerkiksi yleisötilaisuuksiin kohdistui huomattavasti tiukempia rajoituksia kuin ravintolatoimintaan, minkä vuoksi tartuntataudin leviämisen kannalta täysin samankaltaista toimintaa kohdeltiin hyvin eri tavalla riippuen siitä, täyttikö se yleisötilaisuuden tunnusmerkit.

Opetus- ja kulttuuriministeriö pitää hyvänä, että toimenpiteiden ja rajoitusten käyttöedellytykset on porrastettu siten, että tiukemmat rajoitukset ovat käytettävissä vain vakavimmissa tilanteissa ja jos lievemmät toimenpiteet eivät ole riittäviä. On tärkeää, että toimenpiteitä ja rajoituksia otetaan käyttöön vain siinä laajuudessa kuin se on välttämätöntä ja oikeasuhtaista. Nämä periaatteet eivät tule riittävän selkeästi ilmi toimivaltuuksia koskevistä säännöksistä.

Tilojen käytön rajoittamista koskevassa 75 §:ssä jää varsin avoimeksi, millaisia ja kuinka ankaria rajoituksia säännöksen perusteella olisi mahdollista määrätä. Käytännössä esimerkiksi asiakas- ja osallistujamäärien voimakkaasta rajoittamisesta voi seurata, ettei tilojen käytölle tai toiminnan jatkamiselle ole enää taloudellisia edellytyksiä, jolloin määräys tosiasiallisesti rinnastuu vaikutuksiltaan toiminnan kieltämiseen.

Opetus- ja kulttuuriministeriö kiinnittää huomiota siihen, että säännösten soveltamisalaan kuuluvien tilojen rajaus on epäselvää ja näitä olisi syytä tarkkarajaista.

Mikäli säännöksiä on tarkoitus soveltaa esimerkiksi varhaiskasvatuksessa, esi- ja perusopetuksessa, lukiokoulutuksessa, vapaassa sivistystyössä, ammatillisessa koulutuksessa ja korkeakoulutuksessa, tämän olisi syytä ilmetä selvemmin pykälässä käytetyistä sanamuodoista.

Ehdotettua tartuntalain 58 §:ää työstä, varhaiskasvatuksesta ja oppilaitoksesta poissaolosta päättämisestä tulisi selventää sen osalta, sovelletaanko säännöstä myös korkeakoulutukseen. Oppilaitos-sana ei viittaa korkeakouluihin. Tämä tulisi huomioida myös esimerkiksi 70 §:n ja sen perustelujen muotoilussa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö kiinnittää huomiota siihen, että ehdotus 79 § on tulkinnallinen siltä osin, sovelletaanko sitä opetukseen ja koulutukseen (ovatko ne tässä esityksessä tarkoitettuja lakisääteisiä palveluja).

Liittyen ehdotettaviin tartuntalain 75, 76 ja 79 pykäliin, tilojen väliaikainen käytön kieltäminen ei voi kuitenkaan tarkoittaa esimerkiksi korkeakouluissa sitä, että tilat suljetaan siten, että ettei tiloissa voisi lainkaan oleskella. Mahdollisissa tilojen käytön tai toiminnan rajoittamisissa tai sulkemisissa tulisi huomioida kriittisen tutkimustoiminnan erityisluonne. Tutkimustoiminta sisältää useita elementtejä, joita ei voida keskeyttää tai siirtää etätyöhön ilman merkittäviä vahinkoja. Erityisesti seuraavan kaltainen tutkimus edellyttää fyysistä läsnäoloa ja toiminnan jatkuvuutta: Elollisiin tai nopeasti pilaantuviin materiaaleihin perustuva tutkimus, jossa näytteiden ylläpito ei ole mahdollista etäjärjestelyin (esim. elävät solut ja kudokset). Aikasarjoihin ja säännöllisiin fyysisiin mittauksiin perustuva tutkimus, jossa mittausten keskeytyminen heikentää tutkimuksen tieteellistä luotettavuutta (esim. ympäristö- ja ilmanlaatu-tutkimus). Vika-alttiisiin tai jatkuvaa ylläpitoa vaativiin laitteistoihin perustuva tutkimus, jonka turvallinen käyttö ja ylläpito edellyttävät nimetyn henkilöstön fyysistä läsnäoloa (esim. pakastimet, nestetyppeä tai -heliumia vaativat laitteistot, näytelähettykset). Tutkijoiden lisäksi muun muassa erilaisen huoltohenkilökunnan ja esimerkiksi laboratoriohenkilökunnan läsnäolo voi olla välttämätöntä täysin tilanteesta riippumatta. Näitä tehtäviä toteuttava henkilöstö ei välttämättä ole virkasuhteisia. 79 pykälässä tämän voisi huomioida esimerkiksi seuraavasti (...) eivätkä ne saa estää virkamiestä hoitamasta virkatehtäviään *tai muuta henkilökuntaa toteuttamasta välttämättömiä ylläpito- ja huoltotoimenpiteitä.*

Opetus- ja kulttuuriministeriö pitää tärkeänä ja perusteltuna, että laissa säädettäisiin tilojen väliaikaiseen sulkemiseen ja toiminnan merkittävään rajoittamiseen liittyvistä korvauksista. Opetus- ja kulttuuriministeriö kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että oikeus korvaukseen näyttäisi säännöksen sanamuodon perusteella koskevan vain niitä yrityksiä, jotka ovat suoraan rajoitustoimenpiteiden kohteina. Rajoitustoimet voivat käytännössä aiheuttaa huomattavia taloudellisia menetyksiä myös esimerkiksi rajoitustoimien kohteena olevien yritysten alihankkijoille.

Toimivaltaa toimenpiteitä ja rajoituksia koskevien määräysten antamiseen ehdotetaan jaettavaksi usealle eri taholle (hyvinvointialue, LVV, STM, valtioneuvoston asetus) siten, että

alemmalla tasolla annetut määräykset jäävät voimaan ylemmällä tasolla annettuja määräyksiä täydentävinä. Sinänsä on hyvä, että vakavimmissa koko maan kattavissa tilanteissa päätöksentekoa valtakunnalliselle tasolle. Päällekkäisissä ja toisiaan täydentävissä toimivaltuuksissa on kuitenkin riskinä, että eri tahojen päätöksiin tulee keskinäisiä ristiriitaisuuksia ja kokonaisuudesta tulee vaikeasti hahmotettava ja sovellettava tai että vastuu tilanteen hoitamisesta jää epämääräiseksi. Silloin kun toimenpiteillä on koko yhteiskuntaa koskevia laajakantoisia vaikutuksia, päätösvallan tulisi lähtökohtaisesti olla valtioneuvostolla.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa myös, että Luvussa 6 (Tartunnan leviämistä ehkäiseviä toimenpiteitä) 58 §:ssä esitetään säädettäväksi, että tartuntatautilääkäri voisi evätä henkilön pääsyn esimerkiksi kouluun tai oppilaitokseen. Tällöin oppilaan/opiskelijan normaali opiskelu estyisi. Esityksessä ehdotetaan eväämiselle kahden kuukauden määräaika, jota tartuntatautilääkäri voisi jatkaa enintään kuudella kuukaudella kerrallaan. Kahdesta jopa kahdeksaan kuukauteen kestävä ajanjakso on oppivelvollisuusikäisten oppilaiden ja opiskelijoiden kohdalla kohtuuttoman pitkä aika estää oppivelvollisen pääsy kouluun tai oppilaitokseen. Esityksen vaikutusarvioissa ei ole käsitelty sitä, miten oppivelvollisuuden suorittamisen kyseisissä tilanteissa jatkuisi, ja mitkä ovat ehdotetun pykälän toimeenpanon vaikutukset lasten ja nuorten perus- ja ihmisoikeuksiin, kun päätöksellä käytännössä olisi mahdollista estää lapsen oikeus saada perusopetusta useiksi kuukausiksi kerrallaan.

Lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriö huomauttaa, että toisin kuin varhaiskasvatusta ja perusopetusta, esityksessä ei ole käsitelty tai huomioitu lainkaan oppivelvollisuutta edeltävää esiopetusta. Opetus- ja kulttuuriministeriö ehdottaa, että esiopetus tulee lisätä esitykseen perusopetuksen rinnalle ja sanamuotojen kautta hallituksen esityksen tulee olla muotoa ”esi- ja perusopetus”.

Esityksen mukaan sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella säädetään tarkemmin rokotusten toteuttamisesta, rokotukseen osallistuvan henkilöstön koulutus- ja osaamisvaatimuksista, rokotusten kirjaamisesta sekä muusta rokottamiseen ja rokotuksiin liittyvistä seikoista. Opetus- ja kulttuuriministeriö kiinnittää huomiota siihen, että mikäli rokottajien koulutusvaatimuksista säädettäisiin, tulisi valmistelutyössä arvioida, syntyykö tästä uusi säännelty ammatti. Säännellyllä ammatilla tarkoitetaan ammattipätevyuden tunnustamisesta annetun lain (1384/2015, 3 §) mukaan ”virkaa tai tehtävää, jonka aloittamisen tai harjoittamisen edellytyksenä on, että henkilö täyttää lainsäädännössä asetetut ammattipätevyttä koskevat yksityiskohtaiset vaatimukset”. Ammattia ei ole katsottu säännellyksi, jos kelpoisuusvaatimuksena on pelkästään soveltuva tutkinto, sillä tällöin tutkinnon tuottaman kelpoisuuden tehtävään arvioi työnantaja. Samassa yhteydessä tulee arvioida sääntelyn oikeasuhtaisuus siten kuin siitä säädetään ammatteja koskevan sääntelyn hyväksymistä edeltävästä suhteellisuusarvioinnista annetulla valtioneuvoston asetuksella (376/2020). Mikäli luodaan uusi säännelty ammatti, tulee säätää myös ulkomailla hankitun ammattipätevyuden tunnustamisesta ja tunnustamisesta vastaavasta toimivaltaisesta viranomaisesta.

Sosiaali- ja terveysalan koulutukseen sisältyy sekä ammatillisessa koulutuksessa että korkeakoulutuksessa harjoittelua ja muuta työpaikalla tapahtuvaa oppimista. Esityksen perusteluissa olisi hyvä selvittää yhteenvedonomaaisesti, missä tilanteissa harjoittelussa olevien opiskelijoiden rokottamisesta vastaa työnantaja (sovelletaan mitä säädetään työntekijästä) ja milloin taas opiskeluterveydenhuolto. (esim. 49 §, 51 §)

Opetus- ja kulttuuriministeriö pitää perusteltuna, että korkeakouluopiskelija voi ottaa rokotuksen myös omalla hyvinvointialueellaan. (49 §) Rokotukset korkeakouluopiskelijoiden

opiskeluterveydenhuollossa) Merkittävä osa opiskelijoita asuu muulla, kuin korkeakoulu-
paikkakunnallaan.

Opetus- ja kulttuuriministeriö esittää, että esityksestä pyydetään lausunto kaikilta korkeakou-
luilta.

Liittyen ehdotukseen 81 § Sosiaali- ja terveysministeriön päätöksentekotoimivalta, opetus- ja
kulttuuriministeriö pitää tärkeänä, että päätökset valmistellaan yhteistyössä muiden ministe-
riöiden kanssa.

Kansliapäällikkö

Heidi Backman

Neuvotteleva virkamies

Merja Niemi

Jakelu

STM Sosiaali- ja terveysministeriö

VN/25987/2023-OKM-647

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: